

Asia: VN/27681/2025

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne arviomuistion luvusta 5 (Valvontalain 1 luku Yleiset säännökset)

Valvontalaissa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja tuottamisen valvonnasta. Lain tarkoituksena on varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuus ja laadultaan hyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä edistää viranomaisten ja palveluiden järjestäjien ja tuottajien välistä yhteistyötä.

Psykologiliitto katsoo, että valvontalain yleiset säännökset sisältävät jonkin verran tulkintaepäselvyyksiä, jotka vaikeuttavat erityisesti pienimuotoista ja yksinyrittäjien yrittäjätoimintaa.

Keskeinen ongelma liittyy lain soveltamisalaan ja käsitteisiin. Esimerkiksi vastikkeettoman toiminnan määritelmä on epäselvä ja altis laajalle tulkinnalle. Pelkkä maksuttomuus tai palvelun satunnaisuus ei automaattisesti tarkoita sitä, etteikö tuotettu palvelu voisi silti kuulua valvontalain soveltamisalaan, jos on kyse sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen tarjoamasta palvelusta.

Lain keskeiset käsitteet (esim. palveluyksikkö, palvelupiste) eivät kaikilta osin vastaa nykyisiä palveluntuotannon muotoja, kuten liikkuvaa työtä, etävastaanottoja ja monipaikkaista työskentelyä. Myös valtion rajat ylittävät etäpalvelut ovat lisääntyneet, ja valvontalain olisi huomioitava myös potilasvakuutuslainsäädäntö siten, että ohjaus ja sääntely olisi yhdenmukaista.

Psykologiliitto esittää, että:

- soveltamisalaa ja keskeisiä käsitteitä selkeytetään merkittävästi,
- sääntelyssä huomioidaan paremmin pienimuotoinen ja yksinyrittäjävetoisesti toteutettava palvelutuotanto,
- digitaalisten ja liikkuvien sekä rajat ylittävien palvelujen asema täsmennetään.

Kommenttinne arviomuistion luvusta 6 (Valvontalain 2 luku Palveluntuottajaa ja toimintaa koskevat edellytykset)

Valvontalain palveluntuottajaa koskevat edellytykset sekä viranomaisten laajat tiedonsaantioikeudet siihen liittyen ovat lähtökohtaisesti kannatettavia asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta.

Valvontalain soveltamisesta annetun ohjeen mukaan palveluntuottajan alaisella henkilöstöllä tarkoitetaan myös muuta kuin suoran työsopimussuhteisen palvelussuhteen nojalla toimivaa henkilöstöä, eli esimerkiksi alihankkijoita. Valvontalaki edellyttää, että palveluntuottajalla on riittävä ohjausvalta alihankkijoina palvelua tuottavaan henkilöstöön, jotta palveluntuottaja voi varmistua toiminnan asianmukaisuudesta. Tätä ohjausvaltaa olisi lain tasolla syytä selkiyttää, sillä lähtökohtaisesti ammatinharjoittajat eivät toimi palveluntuottajan johdon ja valvonnan alaisena, vaan ovat itsenäisiä yrittäjiä, eikä lainsäätäjän ole toivottavaa hämärtää kahden yrityksen välistä sopimussuhdetta muistuttamaan työsopimussuhdetta.

Valvontalain väliaikaista sääntelyä koskevan määräaikaisen lisäyksen mukaan toiminnan voi aloittaa heti rekisteröintihakemuksen tai muutoshakemuksen jättämisen jälkeen eikä päätöstä tarvitse odottaa, jos kyseessä on yksinyrittäjä. Tämä ei kuitenkaan koske sellaista palveluntuottajaa, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle, ja jonka on toimitettava ote rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaisesti. Suomen Psykologiliitto pitää rikosrekisterin valvontaa lasten ja nuorten kanssa tapahtuvassa työssä ehdottoman tärkeänä, mutta tässä muodossaan laki aiheuttaa tilanteen, jossa eniten palveluita tarvitsevat lapset ja nuoret joutuvat niitä kohtuuttomasti odottamaan. Näköpiirissä ei ole myöskään tilannetta, jossa rekisteröintihakemusten määrä merkittävästi laskisi, eikä väliaikainen sääntely ole tuonut muutosta päätösten odotusaikoihin.

Valvontaviranomainen on viitannut väliaikaisen sääntelyn tuottavan virheellisiä tai väärillä tiedoilla annettuja rekisteröintihakemuksia. Liitto haluaa huomauttaa, että viranomainen on itse rakentanut niin vaikeakäyttöisen rekisterijärjestelmän, ettei yliopistokoulutettukaan asiantuntija välttämättä osaa hakemusta oikein jättää. Ratkaisuna ei voi olla viranomaisen esittämä asiakasmaksujen korotus lisääntyneen ajankäytön vuoksi, vaan rekisteriä on korjattava sellaiseksi, että hakemuksen tai ilmoituksen täyttö sinne onnistuu helposti ja virheettömästi.

Psykologiliitto esittää, että:

- alihankkijoina toimivien yrittäjien ja palveluntuottajiksi rekisteröityneiden yritysten välistä suhdetta tulee lainsäädännössä selkiyttää henkilöstön ilmoittamisen osalta,
- väliaikaisen sääntelyn lakimuutos tehdään pysyväksi ja jatkuvaksi,
- tilanteessa, jossa palveluntuottaja on rekisteri-ilmoituksen tehnyt JA toimittanut sellaisen puhtaan rikosrekisteriotteen, joka ei estä lasten kanssa työskentelyä, tulee toiminta voida aloittaa välittömästi kuten aikuisten kanssa työskennellessä,
- rekisterin toimintaa ja hakemuksen jättämistä on selkiytettävä erityisesti pienten yritysten tarpeita vastaavaksi ja arvioidaan tarvetta rekisteröidä erikseen palveluntuottaja ja palveluyksikkö, jotka yksinyrittäjillä ovat käytännössä sama asia.

Kommenttinne arviomuistion luvusta 7 (Valvontalain 3 luku Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinti)

Tavoitteena on, että Soteri-rekisteri tietoinen toimii julkisena tietopalveluna, josta sosiaali- ja terveysalan toimintaa harjoittavat julkiset ja yksityiset toimijat löytyisivät samasta paikasta. Yksinyrittäjien kannalta on olennaista, että tietojen julkisuutta rajataan käyttäjäryhmäkohtaisesti ja suhteessa palveluntuottajan toiminnan laajuuteen. Palveluntuottajan ja vastuuhenkilön on edelleen voitava myös kieltää itseään koskevan osoite- ja muun yhteystiedon julkaiseminen.

Alihankintana tuotettavien palveluiden osalta Soteri-rekisteriin on jo rekisteröity palveluita ostavan lääkärikeskuksen tms. osalta tiedot palveluyksiköistä ja palvelupisteistä. On epätarkoituksenmukaista, että itsenäiset ammatinharjoittajat joutuvat myös tällaisissa tilanteissa luomaan keinotekoisen palveluyksikön ja palvelupisteen. Lisäksi jos lääkärikeskus muuttaa palvelupistettä, mihin asiaan alihankkija ei voi edes vaikuttaa, tulee alihankkijalle kohtuuttomia kustannuksia uuden palvelupisteen rekisteröinnistä.

Psykologiliitto korostaa, että rekisteröintimenettely on osoittautunut liian raskaaksi ja hitaaksi, pitkät käsittelyajat ovat käytännössä estäneet tai viivästyttäneet elinkeinon harjoittamista ja rekisteröinnin tietovaatimukset ovat ylimitoitettuja erityisesti pienille toimijoille.

Lisäksi rekisterin käyttöön otossa on ollut merkittäviä teknisiä ja rakenteellisia ongelmia ja palveluyksikkö- ja palvelupistekäsitteet aiheuttavat tarpeetonta byrokratiaa.

Psykologiliitto esittää, että:

- käsittelyajoille asetetaan selkeät, oikeusasiamiehen määrittelemät enimmäisajat (2-3 viikkoa),
- rekisteröinnin tietosisältöä karsitaan ja suhteutetaan toiminnan kokoon,
- selkiytetään olennaisen muutoksen käsitettä ja vähäiset muutokset (esim. osoitteenmuutos) käsitellään ilman raskasta rekisteröintiprosessia,
- alihankkijoiden osalta riittäisi palveluiden ostajan rekisteröinnit palveluyksiköistä ja palvelupisteistä, tai vähintäänkin alihankkijoiden tekemien rekisterimuutosten tulisi olla maksuttomia tilanteessa, jossa muutoksen alullepanija on palveluiden ostajana toimiva palveluntuottaja

Kommenttinne arviomuistion luvusta 8 (Valvontalain 4 luku Omavalvonta)

Valvontalain 27 §:n palveluntuottajan on valvottava oman toimintansa ja alihankkijan toiminnan laatua ja asianmukaisuutta sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta. Pykälässä säädetään palveluyksiköittäin laadittavassa omavalvontasuunnitelmasta, joka kattaa kaikki palveluyksikössä palveluntuottajan ja sen lukuun tuotetut palvelut. Palveluntuottajan on tehtävä omavalvontasuunnitelma sähköisesti ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa tai muulla sen julkisuutta edistävällä tavalla sekä pidettävä omavalvontasuunnitelma julkisesti nähtävänä palveluyksikössä. Palveluyksikön omavalvontasuunnitelmassa kuvatun toiminnan toteutumista on seurattava ja seurannassa havaitut puutteellisuudet on korjattava. Seurannasta on tehtävä selvitys ja sen perusteella tehtävät muutokset on julkaistava neljän kuukauden välein julkisessa tietoverkossa tai muulla niiden julkisuutta edistävällä tavalla sekä pidettävä julkisesti nähtävänä palveluyksikössä

Omavalvonnan vahvistaminen on kannatettava tavoite, mutta nykyinen toteutus ei ole kaikilta osin tarkoituksenmukainen. Pienempien palveluntuottajien näkökulmasta esimerkiksi omavalvontasuunnitelman seuranta sekä sähköinen julkaiseminen aina neljän kuukauden välein

lisäävät hallinnollista taakkaa, koska yksityrittäjän toiminta käytännössä usein säilyy hyvin samankaltaisena pitkään. Lisäksi erilaisten suunnitelmien laadinta ja ylläpito joidenkin suunnitelmien osalta palveluyksikkökohtaisesti ja toisten osalta palvelupistekohtaisesti ovat omiaan sekoittamaan tilanteessa, jossa käytännössä palveluntuottaja, palveluyksikkö ja palvelupiste ovat yksi ja sama asia. Sekavuutta lisää nykytilanne, jossa Valverista on siirretty tiedot Soteriin siten, että jokaisesta entisestä toimipisteestä on tehty palveluyksikkö, jolloin yksityrittäjällä saattaa olla nyt rekisterissä 20 palveluyksikköä, joihin jokaiseen tulisi tehdä omavalvontasuunnitelma.

Psykologiliitto esittää, että:

- omavalvontaa koskevia velvoitteita (seuranta ja julkaisu 4kk välein) kevennetään pienimuotoisessa toiminnassa ja vaatimukset sidotaan riskiperusteisesti toiminnan luonteeseen,
- alihankkijana toimiville mahdollistetaan liittyminen palvelun ostajan omavalvonta- sekä muihin tarvittaviin suunnitelmiin
- yksityrittäjille laaditaan kevennetyt omavalvontamallit
- viranomaisen tekemien virheiden tai rekisterien välisen tiedonsiirron virheiden korjaaminen tehdään maksutta

Kommenttinne arviomuistion luvusta 9 (Valvontalain 5 luku Viranomaisvalvonta)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 10 (Valvontalain 7 luku Erinäiset säännökset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 11 (Valvontalain 8 luku Voimaantulo)

Arviomuistiossa todetaan, että julkisten palveluiden mukaantuloa Soteri-rekisteriin on mahdollisesti syytä lykätä vielä pidemmälle kuin vuosiin 2028-2030. Psykologiliitto huomauttaa, että Soterin asiakasmaksujen osalta tämä tarkoittaa sitä, että pien- ja yksityrittäjiin kohdistuu edelleen kohtuuton maksutaakka, kun isoja toimijoita ei saada mukaan jakamaan kustannuksia. Jos julkisten suurten toimijoiden mukaantuloa lykätään vielä pidemmälle, on maksujen kohtuullistaminen hoidettava jollain muulla tavoin siihen saakka.

Kommenttinne arviomuistion luvusta 12 (Erinäiset kysymykset)

Psykologiliitto pitää kannatettavana, että valtakunnallisen Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen toiminta turvataan jatkossakin.

Muut kommenttinne arviomuistiosta

Psykologiliitto katsoo, että valvontalain toimeenpanossa keskeinen ongelma ei ole sääntelyn tavoite, vaan sen käytännön toteutus.

Nykytilanne on johtanut siihen, että rekisteröintijärjestelmä toimii markkinoille tulon esteenä, hallinnollinen taakka kohdistuu epäsuhteisesti pieniin toimijoihin ja kustannukset ovat nousseet merkittävästi ja kohdistuvat erityisesti yksityrittäjiin.

Psykologiliitto korostaa, että sääntelyn tulee olla riskiperusteista, oikeasuhtaista ja ennakoitavaa, ja valvontajärjestelmän tulee tukea, ei estää palvelujen tuottamista.

Psykologiliitto pitää välttämättömänä, että valvontalain jatkovalmistelussa kevennetään sääntelyä pienimuotoisessa toiminnassa, varmistetaan rekisteröintimenettelyn sujuvuus, tarkistetaan maksujen kohtuullisuus ja siirrytään pysyviin ratkaisuihin tilapäisen sääntelyn sijaan.

Vähäkangas Katja
Suomen Psykologiliitto